Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE, KOMMUNIKÁCIÓT SEGÍTŐ TECHNOLÓGIÁK KIPRÓBÁLÁSA (AAK)

-SZAKMAI MŰHELY-

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 ÉS A VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 AZONOSÍTÓSZÁMÚ, SZOCIÁLIS HUMÁN ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSE CÍMŰ KIEMELT PROJEKT

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Jó gyakorlatok a gyógypedagógiai fejlesztésben

KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE, KOMMUNIKÁCIÓT SEGÍTŐ TECHNOLÓGIÁK KIPRÓBÁLÁSA (AAK)

-szakmai műhely-

Készítette: Sándor Ildikó Erzsébet
Kaposvár, 2020 november

MOTTÓ:

„A kommunikáció szükségszerű: az ember olyan bonyolult interakciós térben él, hogy bármit csinál is kommunikálni kénytelen, hiszen annyi előírás, elvárás és szabály irányul a viselkedésére.”

(Buda Béla)

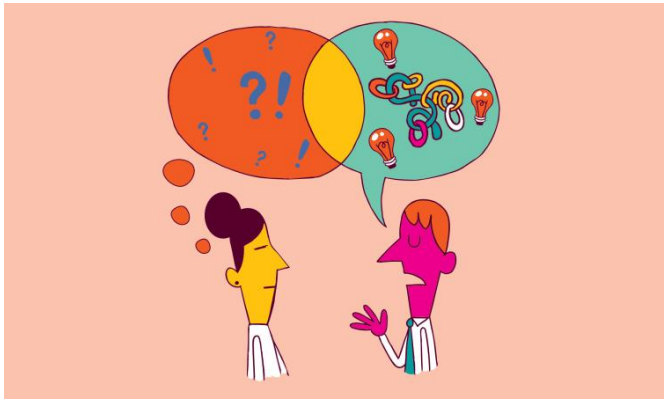

A KOMMUNIKÁCIÓ SZEREPE

- A kommunikáció tehát alapvető szociális/társadalmi jelenség, a kapcsolattartás eszköze, a társadalmi élet egyik alapjelensége, e nélkül társadalmi élet nem képzelhető el.

A KOMMUNIKÁCIÓ FOGALMA

- A kommunikáció **tehát információk közlése vagy cseréje,** valamilyen erre szolgáló eszköz, illetve **jelrendszer** (nyelv, gesztusok stb.) **segítségével**.
- Általános megközelítésben **a kommunikáció az emberek közötti viszonyok, kölcsönhatások szerveződésének eszközeként** is definiálható.
- Olyan folyamat, melynek során gondolatok, információk állandó cseréje zajlik
- A közvetlen emberi kommunikáció együttes cselekvést is jelent.
- **Minden emberi megnyilvánulás – a hallgatás vagy a nem cselekvés is – kommunikáció, hisz ez is jelez, jelent vagy üzen valamit**.

A KOMMUNIKÁCIÓ ELEMEI ÉS FOLYAMATA

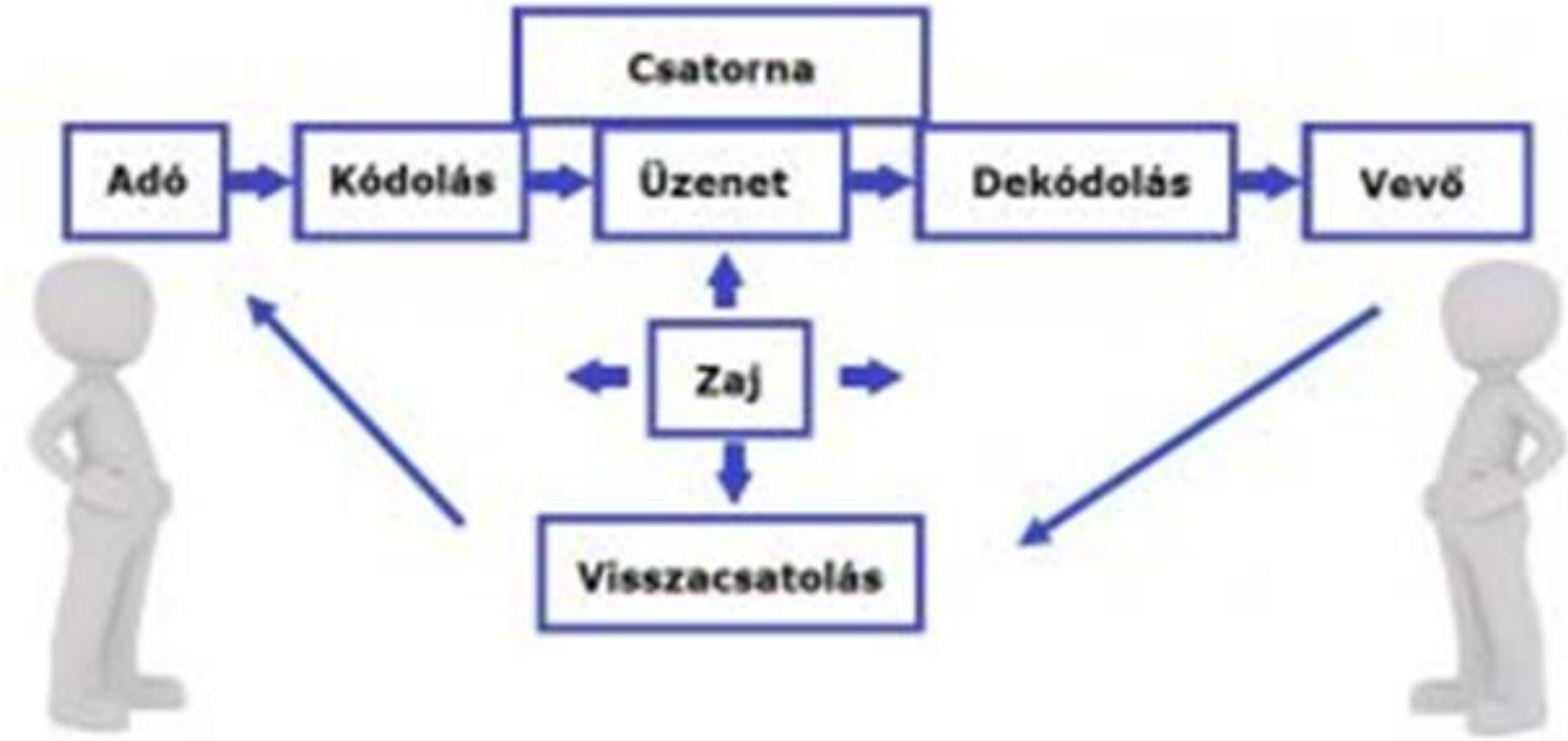

AZ EMBERI (VERBÁLIS) KOMMUNIKÁCIÓ

- Az emberi kommunikáció több csatornás.
- A nyelvi (verbális) kommunikáció mellett igen jelentősek a nem-verbális közlési csatornák is.
- A totális kommunikáció lényege, hogy az embert nemcsak a szóban megfogalmazott információk, hanem érzékszerveinkkel felfogható minden jelenség is tájékoztatja.
- A verbális csatorna közleményei tagolt, megformált alakban, a nem-verbális csatornán áramló közlések globálisan, tagolatlan formában jutnak el a befogadó egyénhez. A közlési csatornák egymástól nem elszigetelten működnek.

A KÖZVETLEN EMBERI KOMMUNIKÁCIÓ FONTOSABB VÁLLFAJAI

- a beszéd,
- a gesztus,
- a mimika,
- a tekintet,
- a testmozdulatok,
- a testtartás,
- a hang,
- a távolságtartás az interakcióban,
- a megjelenés,

A NONVERBÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ

- A nem-verbális megnyilvánulások a kommunikációs folyamat egészébe ágyazottan, azokkal együtt, s többnyire csak a beszéd kísérőjelenségeiként működnek.
- A vokális eszközök a hangadást (hangszín, tempó, hangerő, hanglejtés, artikuláció...), a vizuálisak (gesztus, mimika, testtartás, szemkontaktus...) magát a beszédtevékenységet kísérik.
- A magas szintű verbális kommunikáció magasabb szintű nem-verbális kommunikációt eredményez.

A MAGAS SZINTŰ VERBÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ

- A magas szintű verbális kommunikáció megvalósulását a megfelelő érzelmi intelligencia is befolyásolja
- **A sikeres kommunikáció** emberi tényezői: a személyes - és a szociális kompetencia
- **Személyes kompetencia:** az ember önmagához való viszonyulásának kifejeződései úgy, mint, önismeret, érzelmek felismerése, motiváltság, önbizalom, kongruencia/hitelesség stb.
- **Szociális kompetencia** a társas létben szükséges és a társas kapcsolatok építésének és fenntartásának alapjait pedig mértéke dönti el, pl. kommunikáció, csapatban való működés képessége, a sokféleség elfogadása

A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIÁK

A differenciált üzenetküldés képessége:

- szókincs
- beszédfolytonosság, mondatformálás
- jelek alkalmazásának képessége
- hangképzés és/vagy írás képessége

A differenciált üzenetfogadás képessége:

- szókincs és mondatértés
- jelek megértésének képessége
- olvasás vagy „hallás” képessége
- „másikra” irányuló figyelem
- empátia”

KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ÉLETMINŐSÉG KAPCSOLATA

- Vannak, akik számára betegségeik és/vagy fogyatékosságuk miatt a kommunikáció és a másokhoz való kapcsolódás különösen nehezített, ez életminőségük alakulását is kedvezőtlenül befolyásolja.
- A jó életminőség elérését szubjektív és objektív tényezők egyaránt alakítják.
- **A szubjektív** tényezők elsősorban **a különféle szükségletek jelzését és elérését jelentik,** ezek megvalósulásának pedig **alapvető feltétele a kommunikáció, a kommunikációs képességek megléte.**

NONVERBÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ

- kommunikálni szavak nélkül is lehet, - a lényeg az adott jelrendszer közös ismerete.
- akaratunk ellenére is mindannyian használunk olyan kommunikációs elemeket, amelyeknek nem verbális módon ugyan, **de üzenet értékük van: pl. kézmozdulatokat teszünk, arckifejezésünkkel játszunk, vagy írunk stb.** - alternatív/választható kommunikációs formák

AZ AUGMENTATÍV ÉS ALTERNATÍV KOMMUNIKÁCIÓ (AAK)

- Nem beszéden alapuló kommunikáció,
- az **augmentatív kommunikáció** az **érthető beszéd hiánya, annak pótlására** hivatott kommunikációs rendszerek csoportját jelenti,
- az **alternatív** szó pedig a **választhatóságra** utal
- Mi az AAK?

AZ AAK RENDSZERE
(GUDRUN : AAK ESZKÖZÖK CSOPORTOSÍTÁSA)

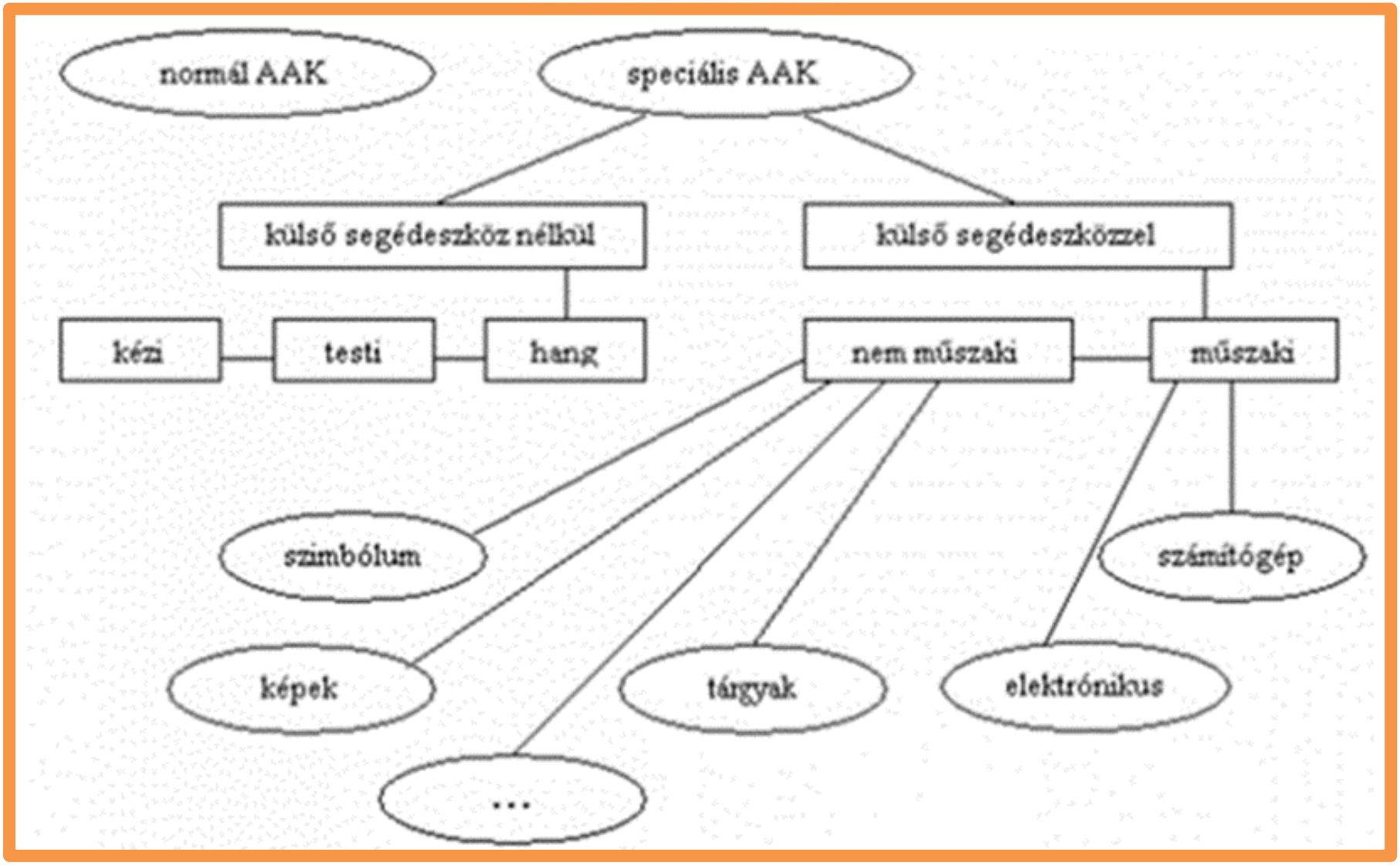

AZ AAK ESZKÖZEINEK CSOPORTOSÍTÁSA GYAKORLATI SZEMPONTJÁBÓL

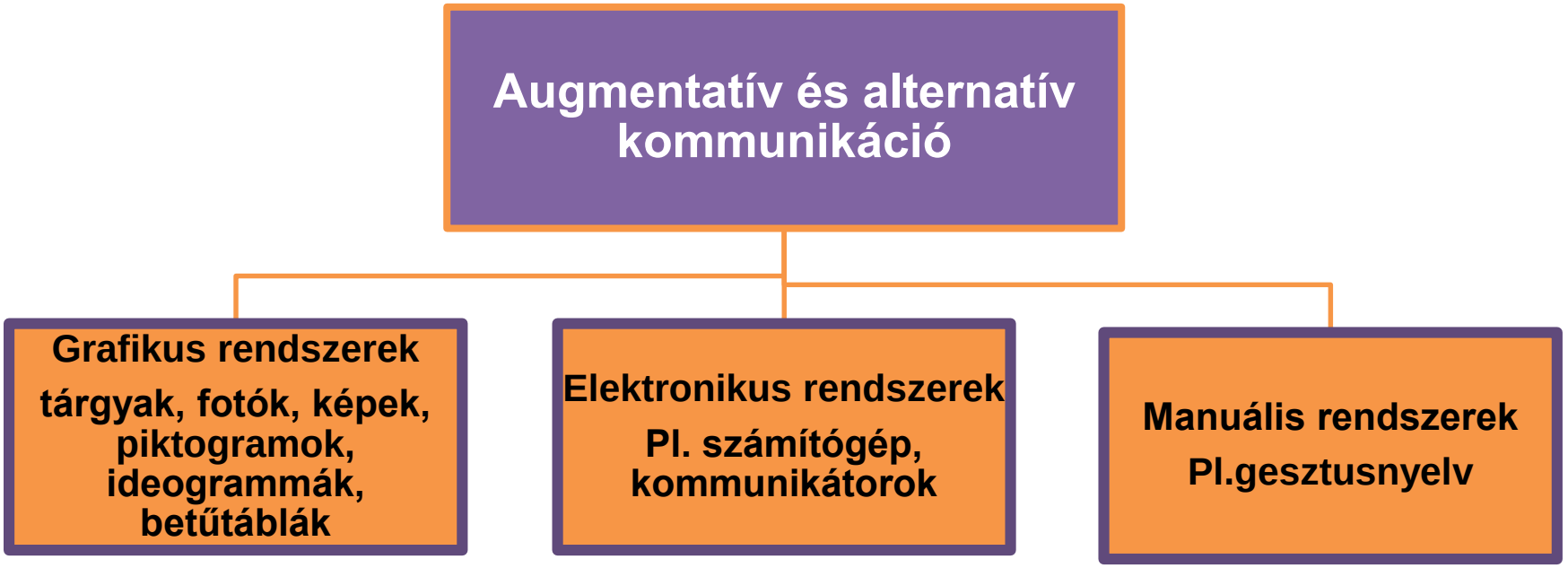

AZ AAK HATÁSA

Az AAK használat befolyásolja az…

- értelmi állapotot
- mozgásállapotot
- érzékszervi állapotot
- nyelvi kompetenciát
- egyéb preferenciák

AAK FAJTÁI - ESZKÖZIGÉNYES RENDSZEREK

Low-tech

- külső energiaforrást nem igényelnek, házilag is elkészíthetők (pl. kommunikációs táblák és könyvek, betűtáblák)

High-tech

- kommunikátorok (hangadó gépek)

Egy híres high-tech használó: Steven Hawking

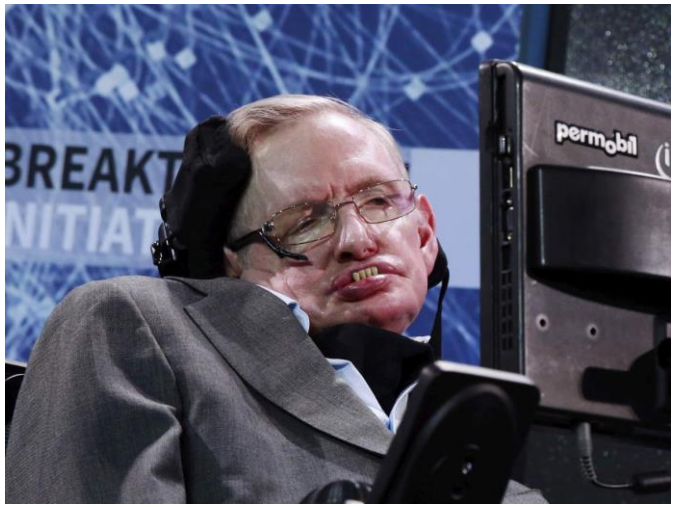

A GRAFIKUS RENDSZEREK

Segédeszközt igénylők – alacsony technológia igény:

- Tárgyak, fotók, képek, jelképek: - Ezek a tárgyak ill. képek leképezik az AAK-t használó ember környezetét és a számára fontos dolgokat

A GRAFIKUS RENDSZEREK

Kommunikációs könyv

PCS képkommunikációs rendszer és könyv

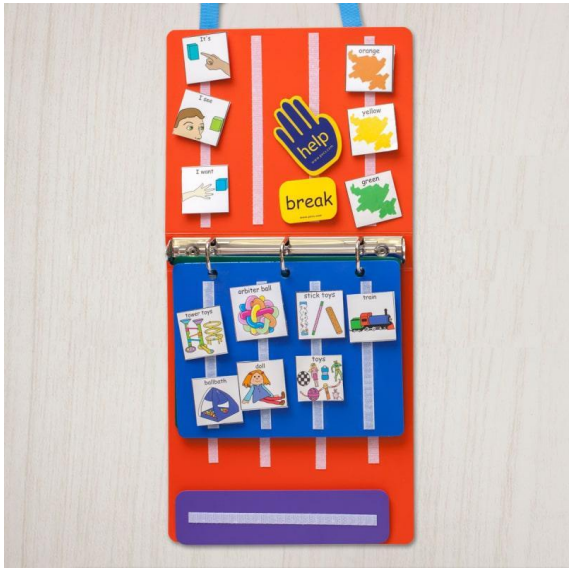

A GRAFIKUS RENDSZEREK

- Betűtábla:

- Bliss-jelképek:

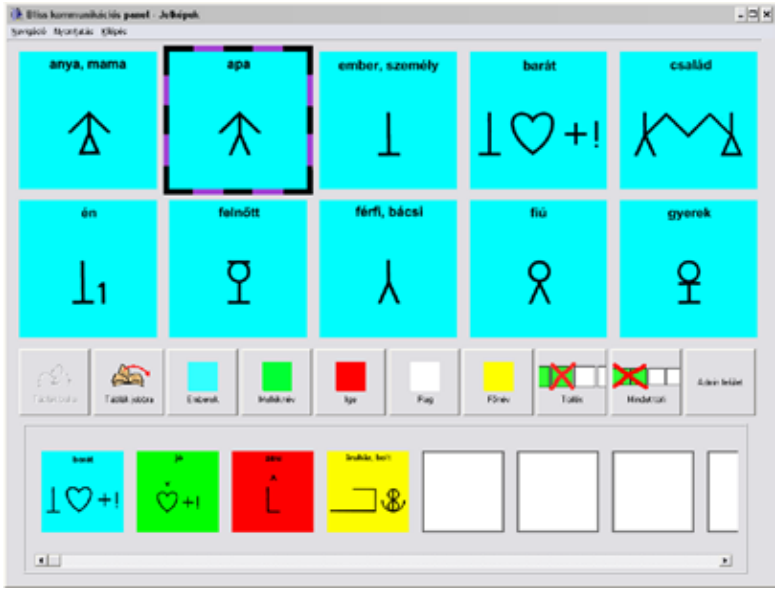

A GRAFIKUS RENDSZEREK

- Makaton:

- Kommunikációs könyv:

ELEKTRONIKUS RENDSZEREK

- **Segédeszközt igénylők – magas technológia igény:**
- **Kommunikátorok, kapcsolók :az egyszerűek, egy felvett hangot játszanak le, ha megnyomjuk rajta a kapcsolót,** ilyen pl. a BIGmack
- **Képpel ellátott kommunikátorok**, mint a GoTalk vagy az IntroTalker, ahol **a képek közül kiválasztva gombnyomásra szót ill. mondatot hallat a gép.**
- Léteznek olyan kommunikátorok is, melyek **több funkciót is kínálnak,** pl. telefonként is használhatóak, ilyen a TouchSpeak. (www.touchspeak.co.uk) I
- **Beszédgenerátor-család készülékei:** a hangot adó gépeket összefoglaló néven beszédgeneráló eszközöknek nevezzük

KOMMUNIKÁTOROK, KAPCSOLÓK

A PICTOVERB PROGRAM –KOMMUNIKÁCIÓS PROGRAM MOBIL ESZKÖZÖKRE

Hazai fejlesztés, a **Pictoverb program**: egyszerű, átlátható felületű alkalmazást egy felhasználó számára.

- Könnyen szerkeszthető , iOS és Android platformra is elérhető.
- Sajnos az elkészült táblák nem mozgathatók egyik eszközről a másikra, de akár úgy is be lehet állítani, hogy csak 2 kép látszódjon.
- Alapvetően zárt a logikája, miszerint a nyitóképernyőn mappák kapnak helyet és a mappákon belül képek, amik 1-1 mondatot jelentenek. Így változatos mondatszerkesztésre nem alkalmas.

SZÁMÍTÓGÉPEK, iPADOK

B.A.BAR

- A **B.A.Bar** egy olyan speciális kommunikációs eszköz, mely **a vonalkód technikáját felhasználva segíti a kommunikációt.** A felhasználó egy vonalkódleolvasót visz magával a lakásban, ahol a tárgyakra vonalkód vannak elhelyezve, és ezeket leolvasva szavak ill. mondatok hangzanak el a készülékből. Ezt, kommunikációs könyvvel kombinálva a rendszer kiterjeszthető a lakáson kívülre is. (axistive.com)

MANUÁLIS RENDSZEREK - SEGÉDESZKÖZ NÉLKÜLI MÓDSZEREK

Segédeszköz nélküli dinamikus rendszerek

- megfigyelt jelek, jelzések: nem kötődnek konkrét rendszerhez, hanem a gyermek, felnőtt saját jeleinek megfejtésén, megfigyelésén alapulnak
- a kommunikációs partner megfigyeli, és feljegyzi, hogy megosztja a többi érintettel. pl. az igen vagy nem sajátos jelzése mosolygással vagy a fej döntésével stb.

MANUÁLIS RENDSZEREK

Gesztusok, kézjelek:

- A gesztusok kötődnek a jelentéshez, bizonyos szinten megmutatják azt vagy annak egy jellemző tulajdonságát.
- nem képeznek bonyolult rendszert, a szemléletességre törekednek.

UJJ-ABC (DAKTIL):

- nem a beszédnek, hanem a betűzésnek az alternatívája.
- akkor használják, amikor az adott fogalmat más módon nem tudják mutogatással kifejezni.
- meghatározott kézjelekkel jelölik az egyes betűket, melyeket egymás után mutatva jutunk el a szavakhoz.
- Előnye : hogy könnyen megtanulható, véges számú jelből áll,
- Hátránya: betűzés kognitív folyamatot igényel, és lassú.

SIKETEK JELNYELVE

- bonyolult és elvont rendszer, mely a beszédet helyettesíti.
- ikonikus jeleket tartalmaznak, ezek könnyen érthetőek
- más részei absztrakt jelek, nem lehet kitalálni a jelentését..

A jelnyelv nem egységes a földön, vannak ugyanúgy eltérő jelnyelvek, még dialektusok is.

A BRAILLE ÍRÁS

- A vak emberek számára készült speciális technikát alkalmazó ábécé. Segítségével számukra is lehetővé vált az írás és olvasás elsajátítása.

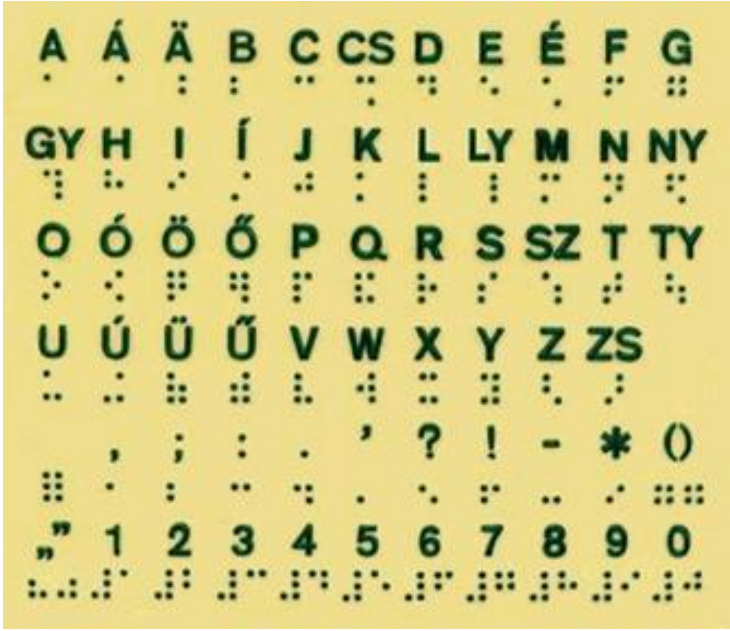

EGYÉB KIEGÉSZÍTŐK

- **Szkenner**

A szkenner bármilyen könyv digitalizálását megkönnyíti. A szkennelt kép mellőzi árnyékolódást és a sorok torzulását, eredménye egy jó minőségű, átlátható, könnyen használható dokumentum.

- **JAWS Magyar nyelvű képernyőolvasó program,**

Amely a látássérült felhasználók mellet az értelmi fogyatékosok számára is lehetővé teszi a Windows operációs rendszer önálló használatát.

- **Képességfejlesztő szoftverek**

Számítógépes játékok, melyek segítik a vizuális percepció illetve a beszéd fejlődését, valamint az egérhasználat elsajátítását. Minden korosztály számára ajánlott. Kapcsolóval, érintőtáblával és speciális billentyűzettel is használható.

ALTERNATÍV ZENEI KOMMUNIKÁCIÓ – SZÍNES KOTTA

- A színes kotta (másik nevén Ulwila módszer)
- olyan hangszereket és kottastílust kínál fel, ami az értelmi fogyatékos gyermekek számára is elérhető, megtanulható, jól alkalmazható.
- A módszer, amely nem igényel komplex gondolkodásmódot, sőt, még a színek nevének ismeretét sem, csak a színek azonosításának képességét.

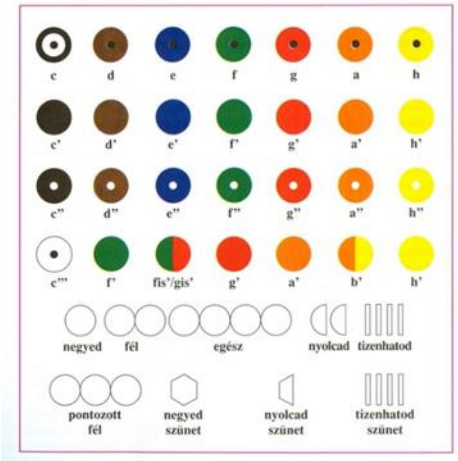

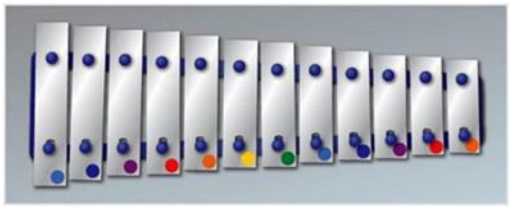

SZÍNKOTTÁS ZENE

- Színkottás zenekar

KOMMUNIKÁCIÓ A FOGYATÉKOS EMBERREL

- **„Minden technikai segédeszköz, legyen az a világon a legfejlettebb high tech csoda, pontosan annyit ér, amennyi tudatosan felépített, egyénre szabott pedagógiai program áll mögötte. Enélkül pedig nem más, mint egy csillogó kütyü a polcon.” (**Shirley McNaughton)

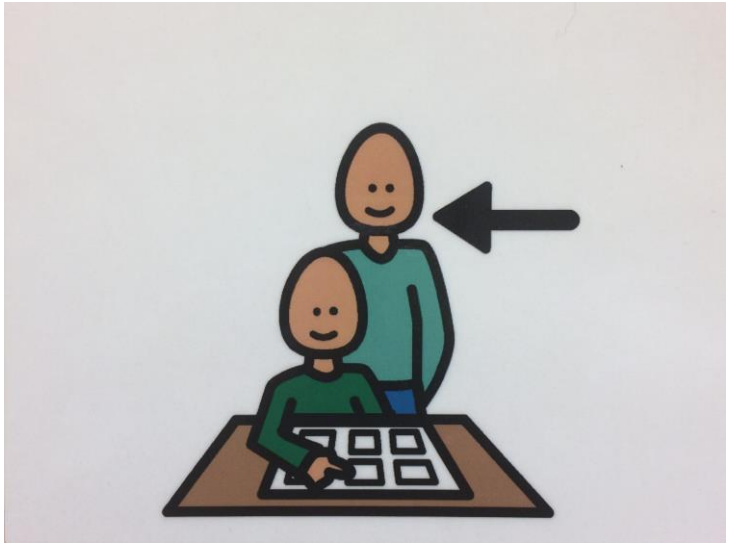

ÉRTELMI FOGYATÉKOS SZEMÉLYEK KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE

- A kommunikációs kompetenciák, szókincs beszédfolytonosság, mondatformálás, jelek alkalmazásának képessége, hangképzés és/vagy írás képessége, hallási figyelem, megértés képessége stb.
- Nagyon változatos módon és egyénre szabottan fejleszthetők. Pl. hangdifferenciálást segítő játékok / beszéd-zörej-zene/; /halk –hangos/, hallási figyelmet célzó feldataok, hangképzést, artikulációt javító játékok pl.- Fújóka, különféle szójátékok, szórejtvények Story Kockák, irodalmi szövegek olvasása reprodukálása, vagy jelenetek, dramatikus művek, színdarabok előadása.

ÉRTELMI FOGYATÉKOS SZEMÉLYEK KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE

- Természetesen az IKT eszközök segítségével is számtalan kommunikációt fejlesztő tevékenységeket kínálhatunk fel számukra. A kultúrtechnikák javítását célzó lehetőségek gyakoroltatása támogatja a kommunikáció képességének fejlődését. A beszéd és kommunikáció fejlesztése nem egyenlő a beszédhibák javításával és a megkésett beszédfejlődés kezelésével, ez logopédiai feladat.

MOZGÁSSÉRÜLT SZEMÉLYEK KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE

- Figyeljük meg a mozgássérült személy sajátos kommunikációját.
- Van, hogy a beszéde tartalmilag, és alakilag is jól érthető, de lehet, hogy a beszédszervek motorikus érintettsége esetén akár nehezen érthetővé vált a verbalitás.
- Amennyiben segédeszközt is használ a kommunikációhoz, (pl. kommunikátor) akkor figyeljünk arra, hogy az eszköz hatékonyságát háttérzajok ne nehezítsék.

MOZGÁSSÉRÜLT SZEMÉLYEK KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE

- A látássérültek verbális kommunikációját a fogyatékosság ténye általában nem nehezíti meg.
- Az írás-olvasás területén ma már nemcsak a Braille pontírás áll a rendelkezésükre, hanem a technika fejlődésének köszönhetően lehetőségük nyílt a számítógépek használatára, tudnak szöveget szerkeszteni, böngészni az interneten, e-maileket írni és olvasni.
- Kommunikáció fejlesztésüket a mindennapos beszélgetések, szókincsfejlesztő játékok, irodalmi szövegek reprodukálása segítheti.

HALLÁSSÉRÜLT SZEMÉLYEK KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE

- Különféle beszédzavarok: a helyes kiejtés – artikuláció - a hanglejtés, a tempó, a dinamika hibái jellemzik.
- A mondatszerkesztések is nehezítettek, különféle nyelvtani hibák
- Beszédfejlődés szempontjából meghatározó a hallásvesztés időpontja
- Amennyiben nem, vagy csak korlátozva hallanak, úgy vagy nem jutnak el a beszélt nyelv teljes megismeréséig, vagy pedig egyáltalán nem tanulnak meg beszélni – jelnyelv
- Cél: a különféle kommunikációs akadályok legyőzése, testbeszéd, írott forma

BESZÉDFOGYATÉKOS SZEMÉLYEK KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE

- Szociális izoláció csökkentése, önbizalom erősítése
- A legfontosabb: találjuk meg az egyén számára legalkalmasabb segédeszközt.
- Az AAK lehetőségek felkínálása
- Adjunk mindig elég időt a beszédre, és figyeljünk rá.
- Előfordulhat, hogy a nehezített verbalitás miatt a sérült személy feszült, ideges lesz, ilyenkor nyugtassuk meg, hogy figyelünk rá, és adunk elég időt.
- Fontos, hogy a közvetlen környezetben ne legyenek zavaró ingerek, pl. zaj, erős zene.

AUTISTA SZEMÉLYEK KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE

- Az autizmussal élő embereknek problémát jelenthet a beszédhasználat, a megértéssel és a megfelelő valamint a kommunikáció egyéb tényezőinek megértésével és alkalmazása
- A beszédmegértés gyakran szó szerinti, ami számtalan félreértés forrása.
- Az autizmussal élők kevésbé tudják az arckifejezéseket "olvasni", értelmezni, és előfordul az is, hogy nem tudják megfejteni metakommunikáció többletjelentésit.
- AAK eszközök használata egyénre szabottan

A PSZICHOSZOCIÁLIS FOGYATÉKOS SZEMÉLYEK KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE

- a kommunikáció, az együttműködés kialakítása is nehezített
- emberi kapcsolatok kiépítésére
- önbizalom erősítése
- kommunikációs helyzetek teremtése

HALMOZOTTAN FOGYATÉKOS SZEMÉLYEK KOMMUNIKÁCIÓ FEJLESZTÉSE

- a legnagyobb mértékű empátia, és elfogadás
- figyeljünk a sajátos jelzésekre
- zene, vagy a különböző fényterápiás, hangterápiás módszerek alkalmazása, (érzelmi és idegi kapcsolat aktivizálása).
- Az embertársi, kortársi kapcsolatok erősítésére
- AAK eszközök használata

ÖSSZEFOGLALVA:

- A kommunikáció fejlesztésére számtalan mód és lehetőség kínálkozik az intézmény falain belül, de az itt zajló munka csak egy része a fejlesztésnek,
- a valódi, a funkcionális kommunikáció az élet minden színterén és helyzetében kell, hogy megvalósuljon.
- **Ennek megfelelően minél több olyan élethelyzetet kell biztosítani a számukra, amelyben a kulturált kommunikáció gyakorlására, és a kapcsolatok építésére lehetőségük nyílik.**

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE